

NY TEKNOLOGI FOR ÆLDRE MENNESKER

Hjælpemidler til mennesker med en alvorlig grad af erhvervet kombineret høre- og synsedsættelse

AF MICHAEL CYRUS, NAV SIKTE

Rolf Lund og Mette Holmen Kongsgårds undersøgelse om døvblindes (døvblindblevnes) livssituation i Norden (fortrinsvis i Norge) viser, at de fleste døvblinde er tilfredse med de hjælpemidler, de har fået, de bruger dem med god effekt – men hjælpemidlerne bidrager kun i begrænset grad til øget deltagelse. Forfatterne understreger, at en forbedring af funktionsniveauet på et område ikke nødvendigvis medfører en forbedring af funktionsniveauet på et andet område.

Undertegnede associerer social deltagelse som en mosaik, hvor hjælpemidlerne og måden man bruger dem på såvel som møder med andre mennesker og situationer, er enkelte elementer, som samlet tegner et billede. Sansetabskompenserende hjælpemidler, hjælpemidler som støtter kommunikation og hjælpemidler til at organisere sammenholdt med ressourcer i form af social, menneskelig kommunikation er en helhed, hvor de enkelte elementer hænger sammen og danner et billede.

Langvarig deprivation og kognitive udfordringer

Langvarig deprivation eller stærk begrænset tilgang til kommunikation, information og mobilitet/orientering i et samfund, hvor tekniske, økonomiske, sproglige og samværsformer er i kontinuerlig forandring, kan medføre en del vanskeligheder, som finder genklang i det sociale samvær med andre. Vi ser en risiko for at udvikle symptomer, som man let vil kunne forbinde med kognitivt svigt – uden at det faktisk foreligger i en lignende tilstand.

Endvidere øges ensomheden i forbindelse med ændring af civilstatus (bliver enke/-mand) og dermed faren for at

udvikle symptomer, som minder om dem, der optræder i forbindelse med tidlig degeneration, som det fremgår af nyere publikationer. Der er derfor grund til at inkludere hjælpemidler, som støtter funktioner med tilknytning til kognitive udfordringer, i overvejelserne om "hjælpemidler for døvblinde".

Meget vil være knyttet til øget tilgang, når det drejer sig om omgang med andre mennesker, og de hjælpemidler, vi har påpeget her i forhold til nærkommunikation og elektronisk kommunikation, vil nok kunne bidrage til forbedring. Samtale med børn, børnebørn og kommunikation med andre bekendte vil kunne være til støtte for voksnes sprog(videre)udvikling, informationstilgang generelt m.m.

Muligheden for øget kvalitet i kommunikation

Medarbejdere i NAV-SIKTE har været optaget af at støtte udviklingen af hjælpemidler, som øger kvaliteten i kommunikationsprocesser, der jo anses som nøglen til socialt samvær. Hjælpemidlerne skal da fungere i overensstemmelse med de betingelser, som det kombinerede sansetab kræver ved brug af hjælpemidler.

Vi kan i dag finde hjælpemidler, der kan støtte kommunikationsformer såsom SMS og e-mail, som er særlig relevant for social deltagelse i familien og i samspil med en del offentlige institutioner og forretninger. Det er enheder, som fungerer ved hjælp af mobiltelefon eller andre apparater, der indeholder et SIM-kort, og som kan kobles op på mobilnettet. Traditionel teksttelefon er ved hjælp af computere blevet tilpasset mennesker med stærk synsedsættelse. Tilrettelæggelsen er sigtet mod enkel tilgang i brugsituationer, således at de, der ikke har haft med computere at gøre, ikke bliver skræmt fra at bruge disse nye kommunikationshjælpemidler.

Også hjælpemidler til nærkommunikation, som betjenes ved hjælp af et tastatur - koblet til USB eller Bluetooth, til en tablet-PC eller en bærbar computer – og på denne måde frigør brugerne fra at skrive på den bærbare – har vist sig at være utrolig nyttige. Vi har fået kommentarer om, at det er lettere at bruge et tastatur og skrive til en tablet-PC end at bruge lapper: lapper er nærmest identiske med beskedgivning, ikke dialog – i modsætning til brug af PC og tastatur. GPS, deriblandt typer som fungerer ved hjælp af vibrationssignaler, opsporingsværktøj og alarmer, som sender signal og lokalisering af personer, der let kan miste orienteringen eller trænger til anden form for hjælp, kan

styrke folk i at bevæge sig friere udendørs end det tidligere har været tilfældet.

Sammensatte udfordringer

Men så er der også andre mere sammensatte vanskeligheder, der ikke i lige så høj grad er kendte som områder, hvor hjælpemidler kan finde en løsning. Det er hjælpemidler, som støtter kognitive funktioner – eller rettere sagt: eksekutive funktioner såsom hukommelse, det at træffe afgørelser, organisere og planlægge.

Det kan være et vanskeligt felt at bevæge sig i – af flere grunde: For det første kan det at snakke om den slags hjælpemidler være vanskeligt for dem, det berører. For det andet er selve hjælpemiddelområdet svært at definere, og for det tredje er det vanskeligt at skelne mellem grundene til, hvorfor man sædvanligvis anbefaler disse hjælpemidler og selve sansetabet. Alligevel vil vi forsøge at reflektere over dette tema.

Hjælpemidler har ofte karakter af at støtte en person i hans/hendes personlige udfordringer i forhold til hans/hendes funktionsnedsættelse. Vi ønsker også, at hjælpemidler skal have en værktøjs-funktion, de skal ikke dominere brugeren eller overtage vedkommendes styring af situationen, og de skal være brugerdesignet. Udover det har vi en tydelig erfaring med, at hjælpemidler ikke er bedre end kompetencen hos alle involverede brugere, ikke bare personen med funktionsnedsættelse. Hjælpemidler har således et stærkt økologisk præg.

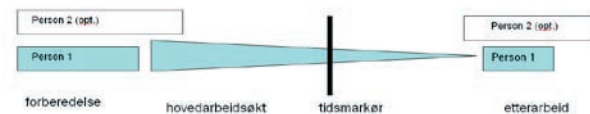
Arbejdstilrettelæggelse: "Arbejdsvejleder"

Vi har tænkt over et hjælpemiddel i forbindelse med arbejdstilrettelæggelse, som kan tage vare på alle økologiske aspekter, som er antydnet overfor. Dette er foreløbig en forestilling om et hjælpemiddel, men vi håber at kunne få det omsat til realiteten.

Vi ønsker at udvikle et hjælpemiddel, som behandler arbejdsprocessen som en social handling, altså en handling, som finder sted i en social kontekst, hvor én medarbejders arbejdsproces griber ind i en andens. Samtidig kan der være behov for støtte for at komme igennem sammensatte forhold, hvor man let kan miste overblikket. Hjælpemidlet er tænkt som en interaktiv vejleder, som fungerer på fire niveauer.

- Den generelle arbejdsproces
- Den individuelle/brugerens arbejdsproces
- Information om andre medarbejdere
- Lufunktion på enkelte sammensatte opgaver

For at konkretisere ideen forestiller vi os en given situation baseret på baggrund af reelle erfaringer. Individets arbejdsopgave er at fylde kurve med frugt til videre levering på et givent tidspunkt. Personen har i længere tid været syns- og hørehæmmet, er måske over 50, uden nævneværdig uddannelse. Han arbejder sammen med andre ansatte, har en formand som deler opgaverne ud, og af og til trænger han til hjælp fra en kollega eller må selv tage initiativ til at kommunikere med vedkommende.

X skal kunne se andre medarbejders arbejdsproces og sin egen placering i forhold til den. X kan også se, hvor andre medarbejdere befinder sig og kan læse opdaterede opgaver. Al information kan styres centralt fra et kontor, som ikke ligger i samme bygning.

Opsætningen består endvidere af en trygfølsom data-skærm ved indgangsdøren og sikkerhedslåsen samt en central maskine, der står ved arbejdspladsen og viser opgaverne og det, de andre gør, om de er til stede m.m. Den viser desuden forventningen om, hvornår arbejdet afsluttes, hvor meget tid der er gået, og hvor meget der er tilbage af tidsperioden.

Niveau 1:

Den generelle arbejdsproces viser tre enheder: forberedelse (finde kurver), selve jobbet (fyldning af kurver) og afslutning (oprydning). Det kan vises i form af en tidslinie eller en pil. Tidsmarkøren giver en indikation på, hvor langt hen på dagen, man er kommet og hvor meget, der er tilbage.

Det er også muligt, at navnene på dem, der er på arbejde, kan vises, eventuelt med et billede. Blå er vores person, mens rød og gul er kolleger, som også kan have sådanne farver på jakken.

Afhængig af arbejdet, som skal udføres, og ressourcerne til vor tænkte medarbejder, kan dette fyldes med uens former og niveauer af information.

Denne tredeling og tidsmarkøren er faste dele af skærmbilledet og virker som en orientering i forhold til dagens gang. Den viser også, at andre nære og vigtige medarbejdere er til stede (eller ikke).

GUL kommer her senere på dagen og går, før RØD kommer.

Niveau 2:

Pop-Up:

50 kurve med frugt skal pakkes. Hver kurv skal indeholde: 5 bananer, 5 æbler, 1 pose nødder, 5 ferskner, 5 kiwi. Kurvene skal hentes kl. 14.40 af XX

Denne instruks popper op i form af tekst, billeder, lyd eller en anden form, som vedkommende let kan opfatte. Indholdet kan ændres undervejs, ændringer kan varsles med farve, lyd eller vibration. F.eks. kan meldingen være: "Nu har du pakket 30 kurve. Der er 20 kurve igen". Eller "Der er 30 minutter igen, før kurvene hentes".

Denne del kan også informere om, hvilket arbejdsredskab jeg mangler: Store kurve eller små, hvor finder jeg adresseetiketter (det er kollega RØD, som har dem). I mere krævende jobs og for individer med højere uddannelse kan dette fyldes med ganske detaljeret information.

Det er også muligt at tænke sådanne pop-ups som kalenderinformation, som man finder det i Outlook, eller som en slags budskab i stedet for en telefonsamtale. Mange varianter er mulige.

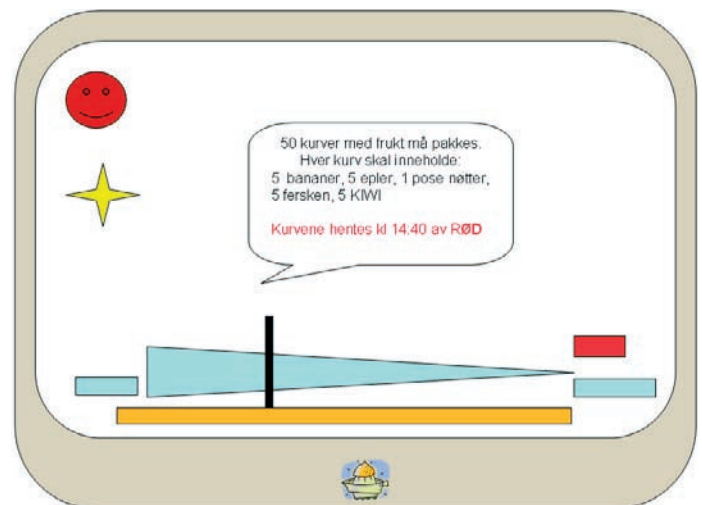
Niveau 3:

Information om andre medarbejdere: I hvilken afdeling finder jeg medarbejder GUL. Er han/hun på job, eller har han/hun pause? Det er muligt at vise en lignende tegning, som vi har vist under niveau 1 parallelt med vores individuelle bruger.

Niveau 4:

- Lup på enkelte opgaver, som opdateres – f.eks. "dagens bestilling" – og komplekse rutiner kan demonstreres eller beskrives. Det sidste kan være at betjene en sikringslås, som må åbnes med PIN kodekort. Det kan sættes til videoen, beskrivelse i form af talt eller skriftlig tekst eller i tegneserieformat.

- Lupfunktionen slås til enten automatisk eller ved klik. Advarselsfunktioner kan tilføjes med lyd, lys eller vibration til en modtager, som man kan have i bæltet.
- Det er muligt – alt efter brugerens kapacitet – at lægge flere funktioner til lup-niveauer, som f.eks. et billedarkiv eller en e-mail eller anden besked-funktion.
- Det er muligt at lægge en besked-knap, som "jeg trænger til hjælp" eller "kontakt mig" til maskinen eller til varslings systemet til en medarbejder, som arbejder et andet sted, f.eks. et andet kontor.
- Lupfunktionen kan også henvise til et billedarkiv, telefonkatalog – alt indeholdende special information. Det er afhængigt af individet, hvad og hvor meget det kan være.

Dette er bare en grov skitse til vejlederen. Den kan differentieres afhængig af, hvor langt brugerens ressourcer rækker og arbejdsprocessen kræver det. Vor pointe er, at vejlederen kan være et værktøj, som sætter enkelte elementer i en sammenhæng, viser andre kollegers tilstedeværelse og arbejdsområder. Vejlederne skal være et værktøj – ikke et hjælpemiddel som pacificerer. Der findes programmer, som allerede nu forbinder en hel del elementer til en opsætning, som det er tænkt her. Disse programmer kan udvides, som vi har vist her. I Norge er det muligt at finansiere udvidelserne, som foreslået her som individuelle specialtilpasninger via hjælpemiddelbudgettet. NAV-SIKTE forsøger desuden at få et projekt i stand, som systematisk kan afprøve en sådan arbejdsproces vejleder. Kommentarer og forslag modtages derfor taknemmeligt:

Michael Cyrup: michael.cyrus@nav.no, tlf. 0047 21 07 04 38